

«ԱՐԱՐԱՏ» Ի ԻՐ. ՏԱՐԵՄՈՒՏԸ.

Մեր այժմեան պարբերական հրատարակութիւններից հնագոյնը, հայ եկեղեցականութեան միակ բերանը, Ս. Իջմիածնի Արարատը, այսօր թեւակոխում իւր գոյութեան քսանութերորդ տարին: Եթէ Արարատը՝ մի տարեւորջանից միւսն անցնելով՝ միայն սովորական մի պարտք կատարէր, կարիք չէր լինիլ որ և է բացատրութեան: Բայց ամենքս էլ քաջ գիտենք, որ մեր այս կեանքի շրջանը անցողական լինելով՝ մեր հասարակական բոլոր գործօնները համակերպում են ժամանակին, ուստի և յաճախեցին են նրանց փոխակերպութիւնները:

Անցողական շրջանին յատուկ են խարխափումները, զարմանալի կը լինէր իսկ եթէ «Արարատ» ունեցած չլլինէր իւր խարխափման շրջանները:

Ժամանակի պահանջներին հպատակելով՝ ամսագրիս հոգեւորս հիմնադիր Գէորգ Դ. Վեհափառ Կաթողիկոսը կամեցաւ մի պաշտօնական բերան (օրգան) ստեղծել հայ եկեղեցու համար: Շնորհիւ մեր դարու լուսաւոր գաղափարների՝ հասարակական կեանքի բոլոր կողմերն էլ հետ զհետ հրապարակային են դառնում ով հրապարակից խոյս է տալիս, նրա վրայ ստուեր է ընկնում, իսկ մեր եկեղեցականութիւն, իւր կեանքի ընթացքում չէ խուսափել հրապարակից, ուստի և առաջին հնարաւորութեան վայրկենին իսկ փութացել է այն ձեռով հրապարակ իջնել, որ ընդունուած է լուսաւոր ազգերի մէջ:

Սակայն փորձն ապացուցել է միշտ, որ գործի կատարելութեան համար բաւական չէ ցանկութիւնն, այլ ցանկութեան պիտի համապատասխանէ և կարողութիւնը:

«Արարատ» քսանութամեայ կեանքն անհերքելի մի ապացոյց է մեր եկեղեցականութեան այն ցանկութեանը, որով նա ձգտել է ժամանակի պահանջներին համապատասխանել իսկ թէ ի՞նչ չափով է կարողացել այդ ցանկութիւնն իրագործել, այդ ևս այժմ պատմութեան սեփականութիւն է: «Արարատ»

քառորդ դարուց աւելի անընդհատ կեանքը դեռ սպասում է իւր քննադատութեան, որը սակայն գործի ծանօթութեան հետ պէտք է և հանգամանքների կշռադատելու կարողութիւնն ունենայ:

Սովորական և անգիր կրկնուող շատ դատողութիւններ երկար տարիներ տեսւմ են և դատապարտութեան ձեւ են ընդունում, սակայն այդպիսի դատողութիւններից շատ սակաւները միայն արդարանում են ողջամիտ քննադատութեան առաջ:

Մենք չենք կամենում այսու պաշտպան հանդիսանալ «Արարատ» անցեալին, մեր նըպատակն է միայն արձանագրել այն փաստը, թէ «Արարատ» իւր երկարամեայ գոյութեան ընթացքում տուել է այն ինչ որ կարող էր տալ այդ շրջանի հայ եկեղեցականութիւնը:

Արդարեւ իսկ, «Արարատ» կերպարանքն և բովանդակութիւնը այնքան յարափոփոխ է եղել, որքան բաղմամբովոյն էր վերջին քառորդ դարում Ս. Իջմիածնի միաբանութիւնն ու նրա միջակը:

«Արարատ» ընթացքը չափից աւելի ենթակայ է եղել բախտի բերման, ուստի և ցարդ չէ ստացել մի որոշ տիպար, որին խրաքանչիւր անգամ հետեւէր նորակազմ խմբադրութիւնը:

Ազգիս Վեհափառ Հայրապետի վստահութեանն արժանանալով՝ նոր խմբադրութիւնս ստանձնում է այս ծանր գործը ապաւինելով Վեհափառ Հայրիկի օրհնութեան:

Խմբադրութեանս ջանքը պիտի լինի հայ եկեղեցականութեան և Ս. Իջմիածնի միաբանութեան այս իսկ օրգանին մի որոշ կերպարանք տալ, որով նա կարող լինէր իւր կոչման ծառայել:

Այսօր այնքան բաղմադիմի են հրապարակադրութեան տեսակները և այնքան շատ նրա ստորաբաժանումները, որ զժուար չէ ընտրութիւն անել մի որոշ ծրագրի: Այն ծրագիրները, որոնցով այժմ առաջնորդում են բարդաւած ազգերի սոյնօրինակ պարբերական հրատարակութիւնները, «Արարատ» համար

շտիադանց նեղ են: «Արարատ»ը ստիպուած է միանուաղ քանի մի պահանջների զոհացումն տալ: ուստի և շատ անգամ թերացել է մի կամ միւս պահանջի և աւելի յաճախ ամենի վերաբերութեամբ:

«Արարատ»ը կրօնական թերթ է, ուստի նա պէտք է հոգայ կրօնական գիտութեանց և կրօնական զգացման բարդաւաճման համար: կրօնական գիտութիւնների ծանօթութեան հետ նա պիտի ձգտի և հայկական եկեղեցու կրօնական գրականութեան և ուսումնասիրութեան: Ահա մի ընդարձակ ասպարէզ ոչ միայն «Արարատ»ի նման փոքրածաւալ թերթի, այլ նոյն իսկ մի քանի նման թերթերի համար:

«Արարատ»ը իւր ծրագրի մէջ ունի և քաղաքագիտութիւն, որին զոնէ մասամբ համապատասխանելու համար, պէտք է ամփոփէ բաղադրիտական խրատներ, որին այնքան կարօտ է մեր ժողովուրդն և նրա առաջնորդ հոգեւորականութիւնը:

«Արարատ»ը նոյնաժամանակ պատմական եւ գրականական մի թերթ պիտի լինի որ լոյս տիւնէ մեր պատմութեան և գրականութեան մութը և դեռ անծանօթ կէտերի վրայ: Այլմիաձնի բերանը յանցաւոր կը լինի եթէ վանքի հարուստ ձեռագրատանից լոյս չընծայէ թագնուած և անյայտ դանձեր: Այդ պարտականութիւնն առաւել ևս ծանրանում է «Արարատ»ի վրայ այն պատճառով, որ ցարդ հայկական պատմութեան և գրականութեան ուսումնասիրութիւնը միակողմանի և օտար կրօնական ուղղութեամբ է կատարուած:

«Արարատ»ից սպասուած այս ուղղութեամբ պարզաբանութիւնների կարիքը ոչ նուազ առաջնակարգ է սակայն ուժ յայտնի չէ, որ այդ կարիքը լցուցանելու համար առ սակաւն մի նոյնպիսի «Արարատ» է պէտք:

Վերջին տարիներս «Արարատ»ը իրրեւ պաշտօնական թերթ պարտաւորեցուցիչ է դարձրած և հայ ուսուցիչների համար, որոնց մեծագոյն մասը զուրկ է մանկավարժական տեսական կրթութիւնից և որովհետեւ մեր զբոսականութեան մէջ մի ժամանակ առատահոս

մանկավարժական աղբիւրներն էլ ցամաքած են, ուստի այդ հանգամանքն էլ կողմնակի պարտք է դնում «Արարատ»ի վրայ հոգ տանել իւր պարտաւորեալ ընթերցողների պահանջներին զոհացներ: Այս թէպէտ մի կողմնակի պահանջ է «Արարատ»ի համար, սակայն դարձեալ աչքաթող առնելն անհնարին է:

Հնարաւորութեան վերջին սահմանին ենք հասնում երբ ստիպում ենք խոստովանիլ, որ «Արարատ»ը իրրեւ բերան ընդհանուր հայ եկեղեցու, պարտական է հաշիւ տալ ցրուած հայ եկեղեցու մէջ կատարուող բոլոր նշանաւոր երեւոյթների մասին և իրրեւ աղբային եկեղեցու պաշտպան յարուցանել և արծարծել կենսական խնդիրներ աղբային եկեղեցու վերաբերեալ:

Մինչև այսօր «Արարատ»ը թերացել է այս նկատմամբ, նա պատահարաւ միայն ըզրադուել է Հայաստանեայց եկեղեցու ընդհանուր և մասնաւոր գործերով, այսուհետեւ չէ կարելի նոյն ընթացքը շարունակել: Հայաստանեայց եկեղեցու ընդարձակագոյն թեմերն անգամ չունին իրենց բերանը, ոչ Կ. Պօլսի պատրիարքութիւնը ոչ ս. Երուսաղէմինը և ոչ էլ որ և է թեմ առհասարակ պաշտօնական հրատարակութիւն ունին: Օտար եկեղեցիների իւրաքանչիւր թեմը իւր պաշտօնական թերթն ունի իսկ մեր մէջ «Արարատ»ը միակն է, որ հաղիւ կարող է իսկապէս ս. Իջմիածնի միաբանութեան բերան լինել:

Բայց մի՞թէ Մայր Աթոռի բերան թերթը կարող է լռել ընդհանուր եկեղեցական խնդիրների վերաբերութեամբ և հայ եկեղեցու հաւատացեալների ճակատագրի մասին:

Այս բոլոր պահանջների դիտակցութիւնն ունենալով խմբագրութիւնս միւս կողմից ըստիպուած կը լինի իւր ոյժերի տկարութիւնը խոստովանիլ, եթէ որ մեր ամբողջ եկեղեցական և ուսուցչական դասը նոյն գիտակցութեամբ չը կամենայ նրան աջակցել:

Թողնելով որ ժամանակը միջոց տայ մեզ, այս ընդարձակ պահանջներին համապատասխան պարբերական հրատարակութիւններով

յառաջ տանելու ազգային եկեղեցու վերածնութեան գործը. խմբադրութիւնս մի որոշ ծրագիր է առաջադրել որի սահմաններում կամենում է գործել:

Այդ ծրագրի իւրաքանչիւր կէտի մասին խօսելու կարիք չկայ, առաջին իսկ հայեացքից ընթերցողը կարող է տեսնել որ խմբադրութեանս ցանկութիւնն է հնարաւոր եղած չափով իրազործել ամսագրիս լայնածաւալ ծրագիրը:

Բացի սրանից խմբադրութեանս նպատակն է անկերպարան չը թողնել «Արարատ»ը այլ տալ նրան իրեն վայել տեղը: Եթէ կրօնական թերթ է «Արարատ»ը, պէտք է ուրեմն մի որոշ կրօնական բաժին ունենայ, ուր յեղյեղուն փարդապետական, մեկնաբանական, կանոնական, ծիսական, և եկեղեցական պատմական խնդիրները:

Եթէ պատմական, զրականական, բանասիրական թերթ է, ուրեմն նա պէտք է բովանդակէ պատմական հետազոտութիւններ, զրականական քննադատութիւններ և արտադրութիւններ և ուսումնասիրութիւններ:

Եթէ «Արարատ»ը բերան է Ս. Իջմիածնի, ուրեմն և հայ եկեղեցականութեան, նա պիտի զեկուցանէ հայ եկեղեցու կեանքի և զէպքերի մասին և պաշտպանէ նրա շահերը:

Պաշտօնական «Արարատ»ի մասին կասեալ է կարող լինել որ նա պիտի պարունակէ հայ եկեղեցու գործերին վերաբերեալ բոլոր նշանաւոր վճիռներն և կարգադրութիւնները:

Ահա այս որոշ կերպարանքն է որ պիտի ունենայ «Արարատ»ը եթէ խմբադրութիւնս պատշաճ աջակցութիւն գտնէ բոլոր այն անձինքներից և հաստատութիւններից, որոնց ծառայելու կոչուած է նա:

ԵԿԵՂԵՅԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ

ՎԵՀԱՓԱՌ ԿԱԹՈՒՂԻԿՈՍԻ ՈՒՂԵՆՈՐՈՒԹԻՒՆԸ

Մայր Աթոռիցս մեկնելուց յետոյ՝ Մորին՝ Ս. Օժուլթիւն՝ ազգիս Վեհափառ Հայրապետը բարեհաճեց մի քանի օր մնալ Երևանում և ապա ղեկավարների 24-ին ծանապար ընկաւ դէպի Տիֆլիս:

Մորին Սրբութեանն ուղեկցեցին մինչև Տիֆլիս Գեր. Կիւրեղ սրբազան եպիսկոպոսը, բարեշն. Բարդուղիմէոս փարդապետը և Յուսիկ արեղան, շնորհ. Վահան սարկաւազը և Խորեն է.Յ. Խրիմեան:

Ուղեկցողների մի ստուար բազմութիւն Ս. Իջմիածնից և Երևանից, եկեղեցականներ և աշխարհականներ, բազմ ունեցան հետևելու Վեհափառ Հայրապետին մինչև Էյլար կայարանը, որտեղից Մորա սուրբ օրհնութիւնն առնելով վերադարձան Երևան:

Գիշերը Ախտայում անցնելուց յետոյ Մորին Վեհափառութիւնը յաջորդ օրը Ելենովկայում բարեհաճեց ընդունել և Խր. հայրական օրհնութիւնը շնորհել՝ Մոր Բայազիտից իրանց յաջորդի բարեշ. Կիւրեղ փարդապետի առաջնորդութեամբ եկած պատգամաւորներին, որոնք Վեհափառ Հայրապետի համար նախաձաշիկ էին պատրաստել Ելենովկայում:

Սեանայ լճի ափին, կղզու հանդէպ, Մորին Օժուլթեան զիմաւորեց Սեանայ միաբանութեան կողմից փանահայր բարեշն. Գրիգոր փարդապետը, որ և ուղեկցեց հանդիսաւոր զնացքին մինչև Գիլիջան՝ կրելով բարեշն. Սիքայէլ փարդապետի ընկերակցութեամբ Հայրապետական խաչն ու գաւազանը:

Երեկոյան դէմ Մորին Վեհափառութիւնն արդէն Գիլիջան էր ժամանել, ուր Հայրապետին զիմաւորելու համար եկած էին Վրաստանի և Իմերէթի թեմակալ Առաջնորդ Սրբազան Գէորգ եպիսկոպոսը իւր հետ ունենալով Տիֆլիսի վիճակային կոնսիստորիայի նախնեամբ բարեշն. Համազասպ փարդապետին և արժ. Գէորգ և Համազասպ քահանաներին, Ալէքսանդրապոլի վիճակի յաջորդ բարեշն. Առաջնորդ փարդապետը մի քանի քահանաներով, Հաղարծնի վանքի վանահայր բարեշն. Պօղոս փարդապետը և շրջակայ հայաբնակ գիւղերից ժողովրդեան ստուար բազմութիւն:

Երկուշաբթի ղեկավարների 26-ին, Մորին Վեհափառութիւնը ծանապարհ եղնելով Գիլիջանից, բարեհաճեց նախաձաշել Թարսաչայ կայարանում. ծանապարհին բոլոր կայարաններում և խճուղու վերայ Խրան ցնծութեամբ